

Vides piesārņojuma ietekme uz Latvijas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju iedzīvotāju veselību un labsajūtu

Žanna Martinsons, Ivars Vanadziņš

Rīgas Stradiņa universitāte, aģentūra "Darba drošības un vides veselības institūts", Latvija

Ievads. Latvijas ekoloģiski jutīgo teritoriju iedzīvotāji šo teritoriju izpēti laikā ir minējuši, ka nozīmīga loma veselības saglabāšanā un uzlabošanā ir dabai un apkārtni, klusumam, tīram gaisam un savai (nepiesārņotai) pārtikai. Šie aspekti ir svarīgi cilvēku apziņas un motivācijas izmaiņu procesa sekmīgai norisei, kas saistīta ar ilgspējīgu dabas resursu izmantošanu, kā arī to saglabāšanu. Būtiski ir novērtēt vides piesārņojuma iespējamo ietekmi uz iedzīvotāju veselību un labsajūtu, lai identificētu problēmas īpaši aizsargājamās teritorijās un lai uzsāktu šo jautājumu risināšanu nākotnē, sadarbojoties ar vietējiem iedzīvotājiem.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir noskaidrot vides piesārņojuma ietekmi uz veselību un labsajūtu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju iedzīvotājiem Latvijā.

Pētījumā tika izvēlētas piecas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas (ĪADT): Augšdaugavas aizsargājamo ainavu apvidus (AAA) (n = 58), Augšzemes AAA (n = 49), Rāznas nacionālais parks (n = 50), Vestienas AAA (n = 41), Slīteres nacionālais parks (n = 50), kur tika veiktas iedzīvotāju aptaujas / intervijas. Respondentu atbildes par vides piesārņojuma (piemēram, gaisa, pārtikas, dzeramā ūdens u. tml.) ietekmi uz veselību un labsajūtu tika vērtētas no vienas (neietekmē) līdz septiņām (ļoti stipri ietekmē) ballēm. Mājsaimniecības tika atlasītas pēc telpiski proporcionāla nejaušības principa, lai nodrošinātu attiecīgās ĪADT sabiedrības reprezentativitāti. Telpisko proporcionalitāti nodrošina kvadrātu režģis ar soli 2,5 km. Aptaujas tika veiktas, sadarbojoties ar kolēģiem no Daugavpils Universitātes, Liepājas Universitātes un Vidzemes Augstskolas.

Rezultāti. Teritorijās kopumā visos jautājumos par vides piesārņojuma ietekmi uz veselību un labsajūtu vairāk nekā puse respondentu ir minējuši, ka vides piesārņojums viņus neietekmē, izņemot jautājumos par dzeramā ūdens piesārņojumu un globālās sasilšanas un klimata izmaiņām. Analizējot datus katrā teritorijā atsevišķi, redzams, ka Augšdaugavas AAA respondenti visbiežāk ir minējuši, ka virszemes ūdeņu piesārņojums (43%) un gaisa piesārņojums (40%) stipri ietekmē viņu veselību un labsajūtu. Savukārt vairāk nekā puse Augšzemes AAA respondentu visos jautājumos norāda uz stipru vides piesārņojuma ietekmi uz veselību. Rāznas nacionālā parka respondenti visbiežāk ir minējuši, ka gaisa piesārņojums (14%) un globālā sasilšana un klimata izmaiņas stipri ietekmē (14%) viņu veselību un labsajūtu, bet Slīteres nacionālā parka respondenti minējuši dzeramā ūdens piesārņojumu (32%), piesārņotu pārtiku (20%) un globālo sasilšanu un klimata izmaiņas; Vestienas AAA respondenti ir minējuši gaisa piesārņojumu (15%), piesārņotu pārtiku (15%) un globālo sasilšanu un klimata izmaiņas.

Secinājumi. Kopumā vairāk nekā puse respondentu norādījuši, ka vides piesārņojums neietekmē veselību un labsajūtu, bet atkritumu apsaimniekošana (24%) un dzeramā ūdens kvalitāte (34%) daļai respondentu stipri ietekmē veselību un labsajūtu. Lielākā daļa Augšzemes AAA respondentu (65% un vairāk) vides piesārņojuma ietekmi uz veselību un labsajūtu novērtēja kā stipru.

Pētījums veikts VPP EKOSOC_LV projektā Nr. 5.2.9. "Sociālās apziņas izmaiņu ietekme uz ekosistēmas pakalpojumu ilgspējīgu nodrošinājumu".